

Tento text je zárodkem článku o profesionalizaci domácích prací, na kterém začínám pracovat s kolegyní Adélou Souralovou. Veškerý text, který zde prezentuji, ale bude pouze mým dílem a mým přemýšlením nad tématem (na článku vlastně teprve budeme pracovat, takže zatím e probírám tématem sám).

Podle Mezinárodní organizace práce (ILO) na základě statistik z různých zemí světa pracuje v cizí domácnosti oficiálně 53 milionů osob, dle odhadů však kolem 100 milionů, přičemž 83 % těchto osob jsou ženy (Ezzeddinne, Pavelková IN Ezzeddinne 2014). „Pracovnice v domácnosti je každá pracovnice, která vykonává placenou práci v domácnosti svého zaměstnavatele. Může se jednat o uklízečky, pečovatelky o děti, nemocné a seniory, hospodyně, au pair, osobní kuchařky atd. (Ibid.) Tyto osoby se pak dělí na dvě základní skupiny dle typu přítomnosti v domácnosti. Jsou to tzv. live-in (pracovnice a pracovníci žijí v domácnosti, ve které i pracují) a live-out (pracovníci a pracovnice do domácností pouze docházejí, ale žijí jinde) (Ibid.). Z výše uvedených statistik lze také vyčíst, že většina domácích prací je provozována nelegálně, tudíž bez příslušné úřední registrace a odvodu daní.

Dalším zmiňovaným důležitým faktem je, že drtivou většinu pracovníků v oblasti domácí péče tvoří ženy. Tato skutečnost vychází především z historického faktu, kdy domácí práce byly v západní společnosti téměř vždy považovány za doménu žen, která byla vykonávána bez nároku na honorář (z lásky) či za minimální mzdu nebo jen ubytování v případě hospodyň a služek (Jechová 2012). To s sebou nese další důležité důsledky a tedy to, že domácí práce, především pak úklid, jsou považovány za práci neodbornou a úměrně tomu i ohodnocenou. Kromě nízkého ohodnocení lze hovořit i o nízkém statusu společenského ocenění tohoto typu práce, který se nazývá reprodukční v protikladu k práci produktivní, která pouze nereprodukuje, ale i něco určitého vytváří, jak termín napovídá (Uhde 2012).

Historický vývoj statusu domácích prací je pak v rámci postkomunistických zemí specifický tím, že za minulého režimu neexistovalo svobodné podnikání v této oblasti, a to i z toho důvodu, že, jak jsme zmínili v úvodu, mít služebnictvo bylo historicky znakem vyšších vrstev, a tedy pro minulý režim nežádoucím buržoazním přežitkem. Ač komunistický režim propagoval rovnost pohlaví ve všech oblastech života, starost o domácnost reálně zůstávala

na bedrech žen, kterým tak po návratu z práce začínalo to, co feministická teorie nazývá „druhou směnou“ (Hochschild 1989). Po Sametové revoluci se pak diskurz domácích prací pomalu měnil a vrátil se na trh práce.

I tak je postavení domácích prací na trhu práce v České republice poměrně specifické oproti situaci především na západ od našich hranic. Tam domácí práce vykonávají velmi často nebo spíše obvykle migrantky. V této souvislosti se obvykle mluví o „transnacionálních praktikách péče“, které jsou součástí globálních sociálních nerovností (Uhde 2012:12). V České republice tomu tak obvykle není. I zde migrantky vykonávají placené domácí práce, ale jde o specifický segment trhu, který se týká především ukrajinských a filipínských pracovníků (Ezzeddinne 2014, Redlová 2013). To je způsobeno bezpochyby nízkým počtem migrantů v České republice a s tím souvisejícími obavami ohledně kulturních odlišností a přesvědčením, že především pro práci s dětmi je lepší, aby pracovnice byla Češkou (Souralová).

Nízký status domácích prací se projevuje například v tom, že spíše než za skutečnou práci jsou považovány za otravnou povinnost a v případě péče o děti či staré lidi zas za ženskou přirozenost. To se zcela odráží i do postavení domácích prací a péče na pracovním trhu a jsou tedy špatně platově ohodnocenou prací s nízkým společenským statutem, která je vnímána jako ženská doména a je z velké části stále vykonávána především ženami. Markantnější je to v případě úklidových prací, kde k dobrému úklidu stačí zkušenost, zručnost a dobrá fyzická kondice. V případě péče jsou nároky sice vyšší, protože jde přeci jen o osoby a nikoli majetek, ale zde se předpokládá kromě zkušenosti ona přirozenost (která ostatně může nahradit i onu zkušenost). Domácí práce tak může vykonávat téměř každá žena.

S tím ovšem nesouhlasí majitelé a majitelky agentur domácích prací. Zdůrazňují, že nabízejí profesionální servis, který je postavený na odborném vědění, kterým laik běžně nedisponuje. Někdy to vyjadřují i svým slovníkem – nepoužívají například pojem „uklízečka“ (jak se vyjádřila jedna z respondentek, to je pro ně neupravená paní s hadrem na holi) a pracovnice v oblasti úklidu nazývají raději „hospodyně“. Jinými slovy, laik, tedy běžný člověk nemá šanci si uklidit tak kvalitně jako to dovedou profesionálky a žádná matka (ač je mateřská láska nenahraditelná, zdůrazňují) nikdy nedokáže dítě rozvíjet jako školená profesionálka.

Lze namítnout, že v případě promluv majitelů a majitelek agentur, jde o deklaráce, kterými obhajují své místo na trhu, ceník svých služeb a celkově se snaží zvyšovat prestiž svému odvětví v podnikání, protože je to pro ně zkrátka výhodné. I to je zřejmě zčásti jejich motivací, na druhou stranu všichni majitelé a majitelky agentur zdůrazňují, že jejich pracovnice procházejí náročným výběrovým řízením, jímž většina uchazečů a uchazeček neprojde; jejich zaměstnanci a zaměstnankyně musejí procházet pravidelnými školeními; jsou držiteli různých certifikátů v oblasti úklidu či výchovy dětí; jejich zaměstnanci a zaměstnankyně musejí prokazovat hluboké znalosti ohledně druhů povrchů a vhodných úklidových prostředků v případě úklidu či dětské psychologie a pedagogických postupů v případě péče o dítě; a jsou nositeli obrovské zodpovědnosti – ať už hmotné či za osobu blízkou.

- specifický vývoj domácích prací v postkomunistických zemích (běžné za první republiky, za minulého režimu proklamovaná rovnost)
  - o v zahraničí běžně vykonávají migrantky, v ČR je to jinak
- druhá směna v domácnosti pro ženy
- domácí práce = ženská doména, neodborná a špatně placená práce

Uhde, Zuzana – Slepá ulička instituce nájemní domácí péče (Gender, rovné příležitosti, výzkum, ročník 13, číslo 1/12)

Migrantky a nájemná práce v domácnosti v České republice – Ezzeddinne, Petra. Praha: SIMI 2014

Jechová, Květa. „Osvobozená domácnost“. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, ročník 13, číslo 1/12